

L a t w e e f c h u N w i s e s .

Nr. 9. Zettortdeenâ 28tâ Webruar 1846.

Muhfu deenischku maissi dohd mums
schodeen.

(Skattees Nr. 8.)

Redst, Deews tabdu swirbuli ittin labbi pas-
sist un to ittin labbi eewehro; to mahza patš
Pestitajs un warr to arri noredseht no pascha
swirbula. Zif winsch schigls un muddigs us
preekschu, zif winsch sawu astiti pazell preezigi
us augschu, ja winna mutterina tam grassahs
klatu nahst; zif winsch preezajahs ja winsch jau-
nibas deenas peeminnedams ar to sahł plohstees!
Woi tas, kam eefsch behdahm irr jadsihwo, woi
tas jabresees un plohsisees?! Pateesi, to neweens
gruhtfirdigais ne darrihs! Nu tad spreedi patš,
un isłaid to spreedumu tã: swirbuli irr labbi ap-
gahdahts. Ne dohma lassitajis; ka Deews par
to pasauli gahda, kã kahds rentes kungs, kas us
12 gaddeem muischu panehmis. Tas rentes-
kungs tufschã gaddãtıl ween gahdapar to fainnee-
ku, winna fainni un par fainneeke lohpeem, bet
woi tai atraitnei, kam peezi behrni, woi tai arri
salmu kuschkis irr sawai weenigai gohwei, ais-
mest preekschã, woi tai maies kummohs irr pa-
schai un behrneem, ko ehst, par to zeenigais
retti fur gahda, nedj arri winsch gahda, par to
behrnu, kam tehws naw sinnamis un kam mahte
us Rihgu aisgahgusi sawu maissi tur pelnitees.
Un kad ta atraitnite aiseet pee magasihnes wihra
un luhdsahs, itt smalki luhdsahs: zeenigs mi-
lais magasihnes tehtst! dohdeet jelle man ko
pahrtift, ka es baddã ne mirni; tatschu mans
nelaikis arri iff gadd sawu teefu irr behris; wiffi
dabbu, tad nu man ween juhs ne dohdeet! tad
wihrs atbild: magasihne, magasihne, kas irr ta
magasihne? Tufschã ehka ar tufschœem apzirk-
neem, un ta labbiba kas sehłkai nolikta, ta
wehl naw dihgusi un wehl naw plaujama, un ...
Tad ta seewina atbild: par riht deenu juhs gah-
dajeet, un tatschu mahzitajis labbi swehdeen faz-
zija: Ne subdijatees pehz ta nahłofcha
rihta, jo ta rihtdeena patte par sewim
subdisees. Tas ir gan, ka ikweenai dees-
nai sawas behdas irr — par riht deenu juhs
gahdajeet, juhs gahdajeet lai par Mikkekeem
es buhtu pachdusi, bet par Wasłlahweem juhs

leekat mannis ar 5 behrneem baddã mirt; kad
ta seewa tã sakka, tad magasihnes wihrs sa-
schuht, kã eeschauts breedis un usbrehz seewai:
Mahzitajs, mahzitajs! tas ween juns mutte
stahw, iff wahrda galla schai mahzitajs japee-
minn! Tad riht sawu mahzitaju, ehb sawu
mahzitaju, dserr sawu mahzitaju, freij pee sa-
wa mahzitaja lai tas tew palihds. Us scheem
wahrdeem seewa atnahł pee mahzitaja. Istabã
eenahłufi, brihtinu pagaidijufi, peenahł mahzi-
tajs tai klahst un sakka: kahda tawa waijadsiwa
seewin? Seewina fahł roudaht ar gauschahm
affarahm. Tad sakka mahzitajs: Kam tu rau-
di? Pasakki man sawu waijadsiwu, tad redsesim,
woi tur buhs ko roudaht. Us scheem wahrdeem
ta seewa mahzitajam wiffu sawu gruhtumu is-
sakka. Mahzitajs parausta abbus plezzus par
tahs seewinas behdahm un ta magasihnes wihra
prasteem wahrdeem (lai mahzitaju rihtjoht, eh-
doht, un dserroht) un sakka: Kalabb tad tu ne
eij pee pagasta teefas sehłlotees? Biju, atbild
seewina, pagasta teefa fazzija lai eijjoht pee Kun-
ga sehłlotees. Sakka mahzitajs: Nu tad eij
jelle pee ta Kunga! Biju atbild seewina, kungs
fazzija: neba winnam ta muischã pcederroht, lai
eijjoht pee magasihnes wihra. Mans Deews!
sakka mahzitajs, tad eij jelle pee pascha ta leela!
Biju, atbild seewina, isłstahwejohts preeksch-
namina, tad isłnahłufi no istabas man fazzija:
scheit man naw nekahda runnaschana, eij us teefu,
ja tew kahda mekleschanahs irr. Sakka mahzi-
tajs: nu tad eij jelle us paschu to teefu! Biju, at-
bild seewina, tee peerastija mannu wahrdu un
zif man to behrnu, un fazzija: see gan gahda-
schohst. Kad tew tã fazzija waiza mahzitajs?
Nu jaw 4 nedekas atpakkat, atbild seewina un
sakka wehl roudadama: skaidri tew zilwekam ja-
paleek dullam un aklam un sihwam, dsenna te-
wis apkahrt kã sakki kam jastreen kustu kusteem
un lihłumu lihłumeem, ja ehrglis to dseena un
sakkis ne dabbu kruhmõs eefreest eefschã; ja
juhs man, mahzitajs! ne palihdsjeet, tad man
jaeet gallu darritees! Mahzitajs parausta lab-
bo plezzi un mekle par labbo biffes kulli, kulle
tufschã; mekle par freiso biffes kulli, kulle tuf-

scha; melle par abba hm westes kullehm, kuller tuffchas, tad parausta atkal abbus plezzus un e-eet sawa kambari un isness seewai pimberi nau-das un tai eedohd maifes klai pu, — o ebdajeem ko ehst! — un seewina pabutscho mahzitajam rohku un raudadama atnahkusi ta raudadama aiseet prohjam.

Ne dohma, luhdsams lassitajs mihlais! ka Deews to pasauli arri ta apgahda, ka scheit tas rentes kungs to pagastu apgahda, ka winsch tik eewehro un apgahda tohs leelos un tohs masos ne; ja tu ta dohma no Deewa, tad tu to Deewu ne pasihsti, kas irr raddijis debbes un semmi, un kam tik pat darba pee tam irr bijis leelo wehrsi raddiht, ka pee tam maso bluffu raddiht, kas lehkdama melle seewischki fur dabbuht; tad tu tahdu Deewu turri, tahdam Deewam tizzi, kahds teem paganeem tas Deews irr; no scheem raksta Salamans gudribas gramata 13., 10. Melaimigi irr tee, ka zerriba us nomirruschahm leetahm stahw, kas zilweku rohkas darbu par Deewu sanz, seltu un sudrabu wihfigu pataisitu, un lohpu bildes, jeb neleetigus akminus jaw fenn taistus. Ja arri kahds ammata-wihrs weenu leeti derrigu lohku nozirtis, winnu wissaplahrt flaisi nomiso, un ar peeklahjamu darbu pataisa kahdu rikfu pehz wajadsibas pee dschwoschanas. Bet tahs skaidas no ta darba nemm winsch pee barribas wahrishchanas, ka tas warr peeehst. Bet kas wehl no ta atleef un wissai leeti ne derr, weens lihks un sarrains blukis, to nemm un iszehrt winsch kad tam wallas irr, un pataisa to ar labbu sapraschanu, ka tas lihdsi tohp weenai zilweka bildei. Jeb darra to kahdam nizzinajamam lohpuam lihdsu, un swaida to ar farkanumu un baltumu farkanu un flaisu, un apswaida wissus mellumus, kas pee ta irr. Un pataisa tam weenu gohdigu namminu, zell to pee seenas un peekalt to ar dselst, ka tas jelle ne nofriht, ta winsch par to gahda. Gan redsedams, ka tas patz ne warr palihdsfetes, jo tas irr weena bilde, kam palihdsibas wajaga. Kad tas nu luhds par sawu mantu, jeb par sawahm kahsahm, jeb behrehm, tad winsch ne kannahs weenu leetu bildinaht, kam dschwibas newaid. Un peekanz to labbas wesselibas pehz, kas patz wahisch irraid, luhds tahs dschwibas pehz to, kas nomirris irr, un luhds palihdsibu no ta, kas tas wissu nederrigais irraid. Un laimigu zellu no ta, kas staigahnt ne warr, winsch arri luhds augtescha-

nu, wairumu un labbu isdohschamu ta rohku darba no ta, kas patz tas wissufuhtrais irr ar sawahm rohkahm.

Tahds ne irr tawos Deews; tawos Deews ne irr no skaidahm raddihts, nedj arri winsch tahds irr, kas ne sinnatu wissas leetas. Un kad 10 lewiseeri (Nevior), katrs ar 10 leezineekeem — (leezineeks jaw wissur derrigs) — ar farkaneem farkogeem un sawahm flaisahm lehditehm streetu, un lewiseeru jaunskungs katram leezineekam us tuffschu duhschu buhtu par 5 graschi brandwihna dewis uedjert, ta ka schee leezineeki wissi labbi tezzetaji; kad schee wissi tezzimus streetu, woi tu dohma ka schee lewiseeru jaunfungi warretu tahs rohbeschas atrast, fur Deews wairs ne reds! Ne lassitajs, tee 5 graschi — jeb ayrehkini zif par wisseem to graschu irr — tee graschi irr welti no kuller ismessi, Deews skattahs pah wissahm rohbeschahm pahri. Irr gan leelas kuppizas pee daschahm rohbeschahm liktas, tahdas kas steepjahs zaur mahkuleem zauri 22000 pehdas aufstumä — ne palihdsne neeka, Deews reds un skattahs pah wisseem kalneem pahri, un eeranga tik labbi to rentes-kungu, ka to magastines wihru, un to atraitniti, un to swirbuli. Bet ja nu Deews to swirbuli reds un apgahda, tad salki lassitajs mihlais! woi tad Deews neapgahdahs tewi arri, woi tad tu skeetes sliktaks buht preeksch sawa Deewa, ne swirbulis?

Lai atstahjamees nohst no ta swirbula, man eeschaujahs prahta zirs kahds stahstinsch, kas irr notizzees wehrna padda, diwi nedellas pehz wez-zeem Mahrtineem, kad wehl uppes ne bija fasal-luschas. Gohdigs wehweris bija eemettees kahda pagasta pee saimneeka dschwobt, un stelles stahweja tuffchas, ne talabb ka wihrs buhtu kahds slinkotajs bijis, bet kartupelus us stellehm ne warr likt, un linni ne bija auguschi. Ne bija wihram darba un kad buhtu par welti auschamunehnis. Winna saimneeks, pehz sawas dabbas — brahla dehl ar wissveeminneto magastines wihru, usstahjahs wehwerim, lai makfajohnt ihri, un kad wihrs to ihri ne spebje makfahnt, tad winsch to sauze par ubbaqu, par badda-kasu un par fikspahrni. Tahdi wahrdi wehwerim bija gruhti nest, jo winsch bija gohdigs wihrs. Saimneeks usstahjahs atkal wehwerim wirsu lai makfajohnt ihri, ja ne — winsch ismettischobt stelles no istabas ahrä, un padhsfchoht wehweri ar

wisseem wianna behrneem. — Wehwerim firds truhfe nohst par tahdeem wahrdeem. Darba zilwekam ne bija, maifes ne bija, kartupeli — (Kahds tas tirgus bija 85 kap. puhra!) — ir tohs winsch ne spehje wairs fagahdaht; tad wihrs ismette tahdus wahrdus, tam essohjt jaeet pakahrtees un slihzimatees nohst u. t. j. pr. un winsch jaw weenreis bij us plazzi gahjis tik pehz diwi deenahm pahrnahzis mahjas, un ja ta seewa tam kartupelus un kahdu peena lahsti bija cegahdajusi ehst, tad wehweris to ne ehde, un warreja prast, ka tam ne bija dohmas us labbu. Seewa gan peenahze klahjt to meerinabt, — tee dshwoja labbi un saderrigi un mihligi sawa louliba, un fazzija kahda deena: Wehwer mihlais, mahzitajs fazzija swehtdeen . . . tad wihrs schai prettim: juhs seewas, ar sawu mahzitaju! ko mums mahzitajs warr palihdseht, un ta basniza warr palihdieht, mums irr jaeet bohja, kas muhs lai glahbj?! Kad wehwerene ne spehje wihram peekluht klahjt nej ar Deewa wahrdeem, tad wiinna — ka jaw seewischlis nikku un stikku pilns bijis, stikku pilns paliks — eedohmajahs zittu gudribu ar ko sawu wihru glahbt.

Wehweris bija us laufu isgahjis darbu mekletees, un bija jaw trescha deena, kad ne bija mahjäs pahrnahzis. Us mahjahm nahloht tam fastohp no ganneem kahds, winsch waiza: woi wissi weffali? Gans atbild: juhsu seewa slimma. Get wihrs eelsch dohmahm, te tam nahl meita prettim un salka: wehwer! steidsatees juhsu seewa slimma! Wehweris prassa: kas tai kaisch? Weita ne atbild. Wehweris sahl muddigi eet un dohma pee sewin: kas tai par slimmiba warr buht, kad schee wissi ne runna; wianna jaw tik weenu reis par gaddu, slumma irr, un par Mikkeleem meitimu sawu likku krisliht — ta bija wehwerim sepitita meitina, wissi gobdigi pehz kabsahm dsimusch, dehla tam ne bija — tad kas jelle schai warr buht? Te nahl seewa tam prettim un salka: wehwer! steidsatees, ar juhsu seewu newaid labbi; ohtrös gailös ta muhs wissus sabaidija; es sewis pehz biju isgahjusti ahra, te isstaba cenahkusi, dsirdu ka pee juhsu stellem btaustahs. Sepuh-tischu ugguni un eeraugu, ka wehwerene eet par sawu faktu raudadama, fleegdama, brehdama, waimanadama, ka firds lai kahpj par mutti ahra to redsoht un dsirdohjt. Mohlas lausidama, mattus plehdama, to waimana un brehz, ka bail bija klausitees. Ka tu sawu prahju ne effi

isblahwusi, to lai Deewos augstais sinn! No rihta palikke labbaka un ar weenu labbaka, un taggad ta sehseh no puschdeenas laika un ne runna ne wahrdu. Pats fainneeks jaw pusch filki peedahwaja un brandwihnu ar pipperu, lai uskohschoht un usdferroht, buhschoht labbaka duhscha palikt. Us scheem wahrdeem wehweris tezzinus isstaba eelscha. Weitas bija ap galdu fahschdu-schahs un dseedaja no mirschanas dseesmahm, zitti stahweja ap to slimmo. Wehweris sarahwahs to eeraugohjt un peenahza seewai klahjt un prassa: seewin mihla, selta seewin, firdsaztin manna, salki jelle kur tew fahp? Seewa ne atbild ne wahrdu. Wihrs eet wehl tuwaki klahjt, tai noglauda waidsinus, rohinas, aztinahs, skubhsta tai rohkas un luhdsahs: seewin mihla, salki jelle kur tew fahp? Seewa azzis noduhruse, bahla waiga, rohkas fenehmusi, tik allaschim smaggi eepuschahs un ne salka neka. Te salka fainneeze: Saimneek! leekat sirgu aishuhgt, lai Pehteris brauz mahzitajam palkat. Saimneeks schai prettim: mahzitajs, mahzitajs! tas jaw seewas glahbejs wissas weetas, woi tad mahzitajs tumshä nakti tew peebrauks klahjt! Saimneeze atbild: Nahks gan, es sinnu, ka wiinni ne atraufees un paklaufis muhsu luhgschanu, nudeen wiinni nahks! Us scheem wahrdeem salka weena no kalpa seewahm, prahtiga, gudra seewa: fainneeze mihla! Pehteris isbrauffees welti, to kaiti mahzitajs ne warr glahbt. Tas jaw staidri redsams, es taf Deewa wahrdu gan labbi pasihstu: wehwerene jaw irr us mischahm likta! Kad dabbutu kahdu wahrdetaju, warr buht tas glahbtu! Un nu schi stahstija, ka klibbais kuryneeks Pihles frohgä dauds tabdus slimmus essohjt glahbis, kas irr bijuschi us mischahm likti. Pehteris, kas bija 2 gaddus skohlas bijis, salka: necki, blehmas ar tahm mischahm . . .! Te fainneeks tam usbkauj: mulki, ko tawos skohlmeisteris sinn! Rudeen nu jaw pastara deeno klahjt! Seewas mahzitaju, behrni skohlmeisteru ween iff wahrda gallä peeminn, un usblauj fainneeks wehl diktafi sehnam: lohps, smurguli, sissenis tahds! woi eesi aiskrahfne gulleht, ko tu runna, woi tawu padohmu, kas prassahs? Weitas dseed no mirschanas dseesmahm weenadi sawu dseesinu prohjam. Te paleek tee dseedataji kluffu un fainneeks ar fainneezi paleek kluffu un Pehteris paleek kluffu, un ta gudra kalpu seewa arri sawu walldu beigusi un wehweris luhdsahs atkal ar

leelu luhgschanu un saimneeze luhdsahs to flimmo, lai jelle fakka fur schai fahp. Tee waiza un prassa: woi ne effoht mahte tai eekahpufi fakla eekschâ, to jaw brauzitaji warroht ar brauzischanu glahbt; woi tai ne effoht duhreis, lez-zejs, kneebejs appaksch firds, seewa ne neeka ne atbild. Wehweris ar affarahm luhdsahs un atkal luhdsahs un ne mittejahs luhgtees lai fakka kas tai kaisch, fur tai fahp, tad wehwerene, kâ no nahwes meega pamohdusees atbild: Wai mannim, wai tewim wihria, wai muhsu behrneem, ak! wai un wai! wissai pasaulei wai! Swehtigas irr tahs seewas, kas behrnus newaid dsemdejuschas un tee wihri, kas wezzaka wahrdu ne nefs. Es esinu breefnigu leetu redsejis. Ja to buhtu sapni redsejis tad es fazzitu: ka man nelahga sapnis irr bijis; ja to muldedama buhtu redsejis, tad es fazzitu, ka man leels karsons irr bijis, bet nu to esimu redsejis ar sawahm weffalahm azzim. Naudait aztinâs, ak raudait, gals irr juhfu jaukumam! Naw wairs glahbeja, naw wairs pestitaja, naw patwehruwa, naw wairs Deewa, jo **Deews irr mirris, pats Deews irr mirris.** Es jaw labbi redseju, ka to us kappeem wedde. Bija winna eelikkuschi selta sahrkâ un ta sahrka kahjas bija no demanteem; tee Deewa engeli — ak zik to engelu! — leela neisškaitama rinda gahje tam sahrkam pakkal un dseedaja mirschanas dseemas. Un kad tee bija peenahkuschi pee kappeem flahht, tad tee wehl gribbeja to sahrku attaisht un redseht woi lihkis labbi gultohht, bet — us ta sahrka tee wahrdi bija likti: Deews dsihwo nepeeimamâ gaischumâ! tad tee atkal mittejahs pee ta wahka sawu rohku peelikt flahht. Un kad tee dseedaja: tad laideet mums to lihki raft! tad dsirdeja kâ kaddâ triht reis eekleppojahs un muhsu pagasta skohlneisters taikijahs lihdsibu runnaht. Etahweja wihrs bahls kâ rekrutis, kas irr appaksch mehra nolikts, un tad winsch fazzija: Saule, mehnes un swaigsnes! gahschaites ar gahschanu no debbesim ahra, krihtat wirs semmi, un isphohtet to semmi un wissas radditas leetas un lai no juhfu kahrsluma isshht ta juhra un wissi esari un wissas uppes, ka tannis nej uhdens lahsite wairs ne paleek. Pai wiss irr tuksch un tumfiba un ne neeks lai ne irr, kâ

irr bijis preeksch pasaules raddischanas, un kâ nu buhs muhschigi. Un tee Deewa engeli fahke gauscham, gauscham raudaht, un ta debbes nostennejahs un blautin blahwe, un ta semme waimannaja un brehze — un ne bija wairs dsirdams, ta skohlneistera lihdsibas wahrdi. Tâ runnajuft, tâ wehwerene fahke atkal raudaht. Tad saimneeks nospahwahs fazzidams: tu dulla, trakka galwa! bet saimneeze to apfauze, fazzidama: kaunees, besgohfscha, kaunees! tu jaw redsi, ka zilweks no prahta irr isgahjis, ka winsch no tauna irr apstahst, ko jelle tu lemmojees?! Un wehweris fazzija: Seewin mihla effi jelle prahta zilweks! kahdu nejahga prahtu tu sawâ galwâ effi eenehmufi? Deews effoht mirris! Seltaztin mihla, Deews jaw ne wart mirt muhschigi, winsch irr tas, kas bija, kas irr, un kas buhs, Deews dsihwohs muhschigi. Tam naw eesahkums, tam naw gals. Winsch irr tas wissuwarrenais, wissu spehzigais, tas taifnais, firds-schehligais Deews; winna schehlastiba, winna mihlestiba, winna labbsirdiba, winna pazeetiba ne mitteesees itt nekad. Tad ta seewa dsilli nopuhsdamees wihram atbild: Wihria mihlais, tâ tu fakkj mannis meerinadams, bet woi tik tu mannis ne apmelloji? Woi tik wiss tâ irr kâ tu fakkj? Un woi tu pats wissu to tizzi, ko tu leezini? Us to atbild wehweris: tik teescham kâ tu manna seewa effi, wissi manni wahrdi irr pateesiba un paliks pateesiba muhschigi. Tad wehwerene wihra rohku fanehmufi, azzis us debbesim vazehlust fazzija: Paldewe Deewam, ka ta skohlneistera wahrdi naw paklausiti, ka debbes un semme wehl sawâ weetâ stahw, un ka tu wihria dsihwo un ka muhsu behrnini dsihwo. Tad jaw gan tas Deews, kas irr tas muhschigais un swehtais, taifnais un labbais Deews arri par mums redsehs un muhs eewehrohs. Un ta seewa fahke sawâ flimiba labbotees un ahtri spehka peenemtees — (stikkt bija palikkuschi ir paschâ flimmiba, schee ne atstahjotees no seewischka ir kad ta eeksch behrnu raisehm —) un wehweris no schi laika ne runnaja wairs no tam, ka tas lihzinaschotees noht, jeb ka pakahrschohtees, un dsihwo wissi gohdigi un naw tee baddâ mirruschi scho baltu deenu, no Wahrtimeem lihds Wastalawjeem. W. W.